

פתרון הבחינה בגיאוגרפיה, 2 יח"ל קיץ 2011
שאלונים: 575, 057204
מוגש על-ידי: אורי רעי, עדי פז ואלי לוי
מורים לגיאוגרפיה ברשת בתי הספר של יואל גבע

2 יחידות לימוד כחלק של בחינה מפוצלת ב- 5 יחידות לימוד

הפיתוח והתכנון המרחבי

בשאלון זה שבע שאלות, ומהן עליך לענות על ארבע שאלות בלבד.

שאלה 1- אי שיוויון מרחבי בתוך מדינות

סעיף א'

במדינות שבהן תהליכי הפיתוח נרחבים יש פערים רבים יותר בין הגלעין לשולים מכיוון שהגלעין מתחזק ומתעצם בשל פעילות כלכלית רבה וזאת לעומת אזורי שולים שאין בהם השקעה רבה כמו בגלעין. ניתן להתייחס לשני מושגים חשובים המשפיעים על כך והם **אגלומרציה ויתרון לגודל** שמושכים עוד ועוד משקיעים לאזור הגלעין.

סעיף ב'

סאו פאולו נמצאת באזור הגלעין ו**מנוס** נמצאת באזורי השוליים. הגלעין נמצא שם מכיוון שיש קרבה לים וכן מצויים שם מחצבים רבים. השוליים נמצאים שם מכיוון שזהו אזור טרופי עם גשמים רבים הגורמים לביצות רבות וכן יש שם יערות טרופיים המקשים על סלילת כבישים ובניית יישובים.

סעיף ג'

שתי דרכים:

- (1) לפתח תחבורה באזור.
- (2) להעביר מפעלים ותעשיות לאזור השוליים.

שאלה 2- הזדקנות אוכלוסייה

סעיף א'

הדו"ח מתייחס למדינות המערב בעיקר למערב ומרכז אירופה, יפן, ניו-זילנד, אוסטרליה ומדינות מזרח אירופה כגון רוסיה, פולין וכדומה.

שתי סיבות לתהליך ההזדקנות:

- (1) עליה במעמדה של האישה. נשים רבות מעדיפות לפתח קריירה מאשר לגדל משפחה.
- (2) חברת השפע. התפיסה של האוכלוסייה רואה במשפחות קטנות אפשרות להצליח יותר, להשקיע בהן יותר.
- (3) התפתחות הרפואה הביאה לירידה בתמותת התינוקות ולכן המשפחות קטנו.

(4) התקדמות דרמטית ברפואה הביאה לעלייה בתוחלת החיים.

סעיף ב'

קשיים הצפויים לחברה ולכלכלה בעקבות הגידול בשיעור האוכלוסייה המזדקנת:

- עליה בהוצאות המדינה בתחומי הבריאות, בתי חולים, תרופות, הוצאות עבור סיעוד.
- פיתוח בתי אבות, רשתות חברתיות למען קשישים.
- אובדן רב של ימי עבודה של ילדי הזקנים בגלל הצורך בטיפול בהורים.
- הפניית השקעות למען האוכלוסייה הצעירה לטיפול באוכלוסייה המזדקנת.
- ירידה ברמת התל"ג של המדינה משום שהאוכלוסייה אינה שותפה לשוק העבודה.

סעיף ג'

דרכים להתמודדות עם הקשיים:

- (1) עידוד הילודה- יתרון: יותר אוכלוסייה צעירה. חסרון: עליה בריבוי הטבעי.
- (2) חיוב האוכלוסייה לחסוך לתקופת הזקנה. יתרון: העול הכלכלי ייפול על האוכלוסייה המזדקנת. חסרון: לא כולם מסוגלים לחסוך בגלל שאצל רבים ההכנסה נמוכה.

שאלה 3- שימושי קרקע

סעיף א'

שימוש קרקע עיקרי בכל אחת מהתמונות:

- תעשייה
- מסחר ותחבורה
- מגורים, תחבורה, שטחים פתוחים.
- מסחר, מע"ר.

סעיף ב'

מיקומו של כל שימוש קרקע ביחס למרכז העיר:

- (1) תעשייה רחוק מהמרכז- התעשייה היא גורם מזהם ומרעיש ולכן תמוקם בשולי העיר.
- (2) שטחי מסחר- קניון- מסחר ימוקם במרכז העיר או בקרבת אוכלוסייה משום שלאוכלוסייה יש צורך לקניות באופן יומיומי, ולכן שטחים אלו צריכים להתמקם בקרבת אוכלוסייה. או: בשולי העיר. שטחי מסחר תופסים שטח רב ושטח זה יקר מאוד במרכז העיר ולכן הם יעדיפו להתמקם בשוליים היכן שהקרקע יחסית זולה.
- (3) שטחי מגורים- קרוב למרכז- האוכלוסייה מעדיפה להיות לקרוב לפעילות הכלכלית שבמרכז העיר בשל פעולות שונות כמו שירותים, קניות וכו'. אז: מגורים יהיו רחוק מהמרכז, אזורי הפרברים בגלל שמרכז העיר צפוף ורועש או בגלל שמרכז העיר הוא אזור יקר.
- (4) מע"ר- מרכז העיר- מרכז הפעילות הכלכלית של העיר. זהו האזור היקר ביותר בעיר.

סעיף ג'

ההפרדה המרחבית של שימושי הקרקע בעיר פוגעת במרקם העירוני מהנימוקים הבאים:

- (1) קשה לקיים קשר רציף בין המערכות השונות כאשר ישנה הפרדה. הדבר דורש תנועה תחבורתית מפותחת בעיר, פיתוח תשתיות וגורם גם לפקקים.
- (2) ההפרדה המרחבית יוצרת אי שוויון מרחבי וחברתי. ישנם אזורים שבהם יושקעו אמצעים רבים בגלל שמדובר באוכלוסייה ברמה גבוהה, או כשמדובר באזור עם תפקוד חשוב.

שאלה 4- תהליכי פיתוח מקיימים

סעיף א'

- **תהליכי פיתוח**- תהליכים שמתרחשים במדינה כדי לפתח אותה כמו סלילת כבישים או בנייתם של בתי חולים.
- **פיתוח בר-קיימא**- פיתוח סביבתי, מבוסס על גישה המשלבת את צורכי הפיתוח והחברה וצורכי הסביבה. לפי גישה זו כל פיתוח בהווה צריך להתבצע מתוך ראיית צורכי האוכלוסייה לדורות הבאים.
- **טביעת רגל אקולוגית**- הערכה כמותית של שטח האדמה הנדרש על מנת לספק את הצרכים (אנרגיה, מזון, מים, חומרי בנייה וחומרי גלם למוצרי צריכה) ולקלוט את חומרי הפסולת של האדם ללא פגיע בסביבה.

סעיף ב'

פיתוח בר קיימא יכול להקטין את טביעת הרגל האקולוגית בכך שהוא מצמצם את העומס על הסביבה ואת הבזבוז הרב שהחברה האנושית יוצרת.

סעיף ג'

יש צורך לשתף תושבים בתכנון המרחב בו הם גרים על מנת שתהיה להם תחושה של שותפות בקבלת החלטות ובנוסף התושבים יכולים להביא לידי ביטוי מפגע מסוים המפריע להם כאשר המתכנן לא ייחס לו חשיבות רבה.

שאלה 5- כלכלה גלובלית

סעיף א'

- (1) מדד פיתוח תחבורה- חשוב לחברה היות והיא מעוניינת לשנע חומר גלם בתוך המדינה, ולייצא את המוצרים על פני כל העולם, לכן חשובה לה התחבורה.
- (2) התאמת תנאי אקלים- חומר הגלם העיקרי בתעשיית הבגדים הוא הכותנה, לכן חשוב להמצא בקרבה לחומר הגלם על מנת לחסוך עלויות. הכותנה, חומר הגלם המרכזי בתעשיית הטקסטיל.
- (3) שכר עבודה- תעשיית הבגדים, תעשייה מסורתית, עתירת ידיים עובדות ולכן חשוב שיהיה כוח אדם רב, זמין וזול, על מנת להוציל את עלויות היצור.

סעיף ב'

היקף תעשיית הפלדה איננו חשוב, זו תעשייה כבדה, מסורתית שאין לה כל קשר לתעשיית הבגדים.

סעיף ג'

השפעה חיובית- מפעל מספק מקומות עבודה רבים שבעזרתם תצומצם האבטלה ותעלה רמת החיים. יהיה פיתוח תשתיות.

השפעה שלילית- הרווחים לא ישארו במדינה, אלא יעברו לחברה הרב לאומית, השכר שיקבלו הפועלים יהיה נמוך ולא יאפשר להם להתקדם.

שאלה 6- אנרגיה וסביבה**סעיף א'**

- (1) ליפן אין מקורות אנרגיה פוסיליים (נפט, גז, פחם) ולכן היא חייבת לייבא אותם.
- (2) יפן צריכה כמויות גדולות של אנרגיה פוסילית לצורכי תחבורה, היות והיא חייבת לייבא את כל האנרגיה הפוסילית היא מעדיפה לצמצם את הצריכה ולהשתמש בה רק לתחבורה ולא לייצור חשמל.
- (3) יפן מדינה צפופה מאוד, הקמת תחנות כוח פוסיליות עלולה ליצור זיהום אויר רב באזורים מאוכלסים, בנוסף לזיהום התחבורה, אנרגיה גרעינית אינה מייצרת זיהום אויר.

סעיף ב'**חסרונות האנרגיה הגרעינית:**

- (1) אנרגיה גרעינית מסוכנת מבחינה בטיחותית, בזמן אסון כמו שקרה ביפן (צונאמי, רעידת אדמה) הכור עלול להיפגע (כמו שקרה) כתוצאה מכך פליטה רדיואקטיבית מסוכנת שגורמת נזקים חמורים לסביבה.
 - (2) הפסולת הרדיואקטיבית שנוצרת לאחר השימוש באורניום מסוכנת וגורמת נזק סביבתי ולכן יש בעיה כיצד להיפטר ממנה.
- ההתמודדות עם החסרונות: בניית כורים עמידים לרעידות אדמה שבמקרה של אסון ימשיכו לתפקד בלי לגרום לדליפת קרינה (דבר שלא עמד במבחן המציאות בתקופה האחרונה).
טיפול בפסולת הרדיואקטיבית בצורה מיוחדת וקבירתה בתנאים מיוחדים על מנת לצמצם את הנוק הסביבתי.

סעיף ג'

- (1) **אנרגיה הידרואלקטרית**, חשמל המיוצר בסכרים מכוח נפילת המים. זוהי אנרגיה לבנה, ללא עשן, המים הוא משאב שאיננו מתכלה ולכן נחשב לחליף טוב לאנרגיה פוסילית.
 - (2) **אנרגית רוח**, ייצור חשמל מטורבינות רוח, הרוח הוא משאב שאיננו מתכלה, גם כאן אין זיהום אויר ואין שרפה של משאבים פוסיליים.
 - (3) **אנרגיה סולארית**, אנרגיה המיוצרת בתאים פוטוולטריים מקרינת השמש. השמש אינה מתכלה ולכן אין זיהום אויר.
- אנרגיה סולארית**- יתרון- אינה מזהמת אויר. **חסרון**- לא ניתן להפעילה בשעות החושך או כאשר יש עננים, לאחר ייצור האנרגיה והפיכתה לחשמל קשה לשמור עליה.

שאלה 7- תיירות

סעיף א'

- מרוקו וטוניס נמצאות ברמת פיתוח גבוהה יותר ולכן יש בהן תשתיות תיירותיות מתקדמות יותר, בתי מלון, כבישים, מסעדות.
- מרוקו וטוניס קרובות יותר, בעבר היה להן קשר קולוניאלי עם צרפת במערב אירופה ולכן הן קולטות הרבה יותר תיירים. לעומתן, מדינות אפריקה פחות מפותחות, חסרות תשתיות ורחוקות אחת מהשניה.

סעיף ב'

תיירות מביאה לבנייה אתרי תיירות, פארקים, בתי מלון, יוצרת מקומות עבודה במדינה שמספקים רמת חיים גבוהה יותר, מפתחת איזורי שוליים. הפיתוח נשען על אתרי נוף קיימים. התיירות מביאה גם לפיתוח תשתיות בעיקר של תחבורה, שדות תעופה, כבישים שתורמות אחר כך גם בפיתוח שאר ענפי הכלכלה.

סעיף ג'

- (1) חדירת תרבות זרה, מנהגים, שפה, מנטליות שפוגעות במרקם החברתי.
- (2) פגיעה סביבתית בנוף פתוח, יערות, חופים על-ידי בנייה, פסולת וביוב שזורמים. ההתמודדויות: פיתוח בר-קיימא, בניית מלונות במספר ריכוזים ולא פיזורם על פני המדינה. בניית תיירות אקולוגית שמייצרת מעט מאוד שפכים ובעיות סביבתיות. הערה: התלמיד יציין דרך התמודדות אחת.